

Dr. Zeynep Elif Yıldız

II. Başkan, Jeolojik Araştırmalar Derneği

zeynepelify@zeynepelifyildizel.com

twitter: @ZeynepYildizel

facebook: facebook.com/zeynepelifyildizel

www.zeynepelifyildizel.com

Amerikan Petrol Tröstü ENTEGRİ PETROL ŞİRKETLERİNİN DOĞUŞU

MEDENİYET İNSANOĞLUNUN ATEŞİ BULMASI VE ONU KONTROL ETMESİNİ ÖĞRENMESİ İLE BAŞLADI. İLK YAKIT MUHETEMELDİR Kİ ODUNDU VE BÜĞÜN HALA ODUN İNSANOĞLUNUN ENERJİ İHTİYACININ %10 NUNU KARŞILAMAKTADIR. GÜNÜMÜZDE ENERJİ İHTİYACIMIZIN %80'İNİN FOSİL YAKITLAR DEDİĞİMİZ PETROL, DOĞAL GAZ VE KÖMÜRDEN KARŞILIYORUZ. FOSİL YAKITLAR YENİLENMEZ KAYNAKLAR OLUP OLUŞUMLARI MİLYON YILLAR MERTEBESENDEKİ ZAMAN DİLİMLERİNDE GERÇEKLEŞMEKTEDİR.

Yüzey sızıntılarından petrolü kazıyarak veya yüzey kömür madenciliği ile insanoğlu bu yakıtları 1000 yıldan fazla bir süredir kulanmaktadır. Aslında petrol çok eski çağlardan beri insanoğlunun kullandığı bir hammaddedir. MÖ 4500 yıllarında petrol isıtma amaçlı olarak Mezopotamya'da ve Babiller tarafından kullanılmıştır. Ayrıca tıbbi olarak yaralanmalarda sürüllererek, mide hastıklarında yutularak da kullanılmıştır. Yine Nuh tufanı sırasında gemilerin su geçirmeliğinin sağlanmasında kullanılmış, ve bugün bile hala su geçirmezliğin sağlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bugün anladığımız anlamda petrol endüstrisinin başlangıcı 1859 da yılında Colonel Drake'e ithaf edilsede neredeyse yüz yıl önce 1745 yılında M. De La Sorbonier Fransada ilk petrol kuyusunu açmıştır. Yine 1745 yılında Fransada ilk rafineri işletilmiştir. 1847 yılında ise İskoçya'da James Young Karbonifer (günümüzden 358 ile 298 milyon yıl önce) şeyllerinden petrol üretmiştir. Ama günümüz petrol endüstrisinin başlangıcı yukarıdada bahsedildiği gibi 1859 yılında Amerika'da Pensilvanya'nın Oil Creek isimli bölgesinde "cable tool" sondaj yöntemi le kuyular açılması ile başlamıştır. Aynı yılın sonunda 34 petrol şirketi 5 milyon \$ değerindeki, aydınlatma amaçlı kullanılan petrol ve gaz yağı üretmekteydi.

John_D_Rockefeller

Ayrıca buharlı makina ile yaptığı "cable tool" yöntemi olarak tarihe geçen sondajın patentinde olmadığı için temsil ettiği Seneca Petrol şirketinden kovulur ve 1880 yılında başlattığı dev iş koluna rağmen fakir bir adam olarak vefat eder. 1859 yılında Pensilvanya'da 2000 varil petrol üretilirken, 1869 yılında 4 milyon varil ve 1873 yılında 10 milyon varil petrol üretilmeye başlanmıştır. 1865 yılında Amerikan petrol ihracatı 16 million \$ iken 1869 yılında 30 milyon \$ yükselmiş ve Amerikanın en büyük ikinci ihracat kalemi olmuştur. Bu dönemde Pensilvanya Dün-ya petrol üretiminin 1/3'ü yapmaktadır; ancak 1891 yılına gelindiğinde en yüksek üretim değerine ulaşır ve daha sonraki dönemlerde Teksas, Oklahoma ve Kaliforniya eyaletlerinin arkasında yer alarak Amerikan toplam petrol üretiminin %10unu üretir durumuna gelir.

DEV AMERİKAN PETROL ŞİRKETLERİ NASIL OLUŞTU?

Amerikan petrol endüstrisine damgasını vurmuş en büyük şirket Standard Oil'dır. Bu şirket 1870 yılında Rockefeller tarafından, Ohio da petrol üretmek, taşımak, rafine etmek ve satmak için kurulmuş entegre bir petrol şirketi. Şirketin gücü entegre bir petrol şirketi olmasından kaynaklanmaktadır. Petrol şirketleri sadece arama ve üretim olarak kaldıklarında uzun vadede başka büyük petrol şirketleri tarafından yutulurlar; çünkü petrol arama üretimden satışına kadar olan her safha asılnda petrol iş kolunun bir "değer zinciri" dir. Bu şirket o dönemde petrol tröst'ü oluşturmaktakta çığır açmış bir şirket olarak sadece petrol endüstrisi tarihine değil tüm iş tarihine geçmiştir.

Standard Oil şirketi Rockefeller, Kardeşi Willion Rockefeller, Henry Flagler, Samuel Andrews ve Stephen Harkness ve Olivier Burr Jennings tarafından 10.000

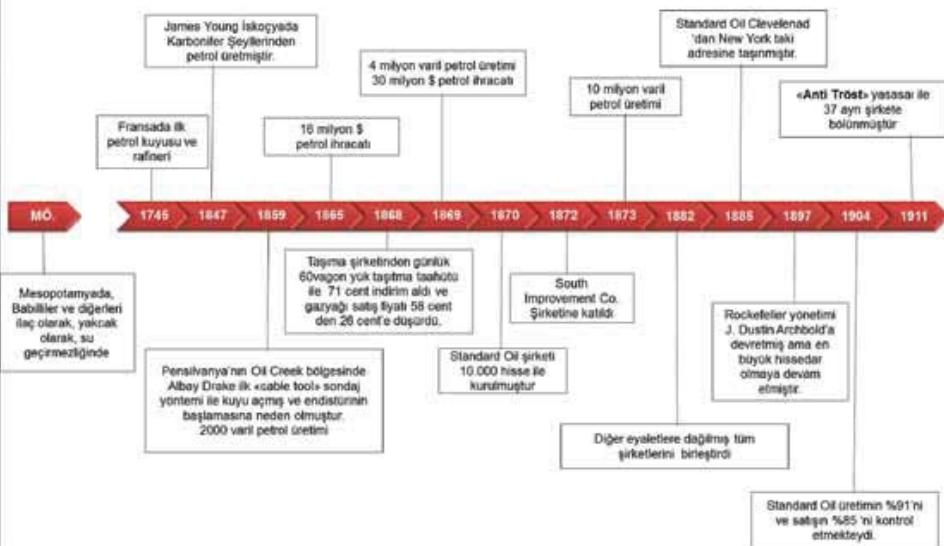

hisse karşılığı kurulmuştur. Hisselerin 2.667 si Rocekefeller'da, Harkness 1.334, kardeşi William Rocekefeller, Flagler ve Andrews ayrı ayrı 1.333, Jennings 1.000 ve Rocekefeller, Andrews ve Flaglerin ortak olduğu başka bir şirket 1.000 hisse almıştır. 1868 yılında taşıma şirketi ile yapmış olduğu anlaşmada bir varilinde 71 cent indirim almış ve karşılığında günlük 60 wagon yük garantisini vermiştir. Küçük öncelikli şirketler bu anlaşmaya karşı çıkmış ve kendilerinin bu kadar çok petrol üretmedikleri için bu anlaşmanın haksız rekabet oluşturduğunu söylemişlerdir. 1872 yılında Rockefeller South Improvement Co şirketine katılmış ve bu sayede taşıdığı petrol de indirimler ve taşıma ücretlerinde avantajlar sağlamıştır. Bu anlaşma ortaya çıkınca rakip firmalar Pensilvanya meclisinde bu taşıma imtiyazını geçersiz konumuna getirmiştir. Ancak Standard şirketinin yaptığı bu taşıma indirim anlaşmaları, kendi gaz yağı satış fiyatını 1868 ile 1870 yıllarında 58 cent den 26 cent'e kadar düşürmesine olanak sağlamıştır. Bu durum rakip firmalarda hoşnutsuzluk ancak tüketicide ise memnuniyet yaratmıştır. Bu şirket 1872 yılında iki aydan az bir zamanda Cleveland daki tüm rakiplerini ekarte etmiştir. "Cleveland Kartili" olarak tarihe geçen bu olayda Standard Oil şirketi 26 rakip firmadan 22'sini yutmuştur. Rockefeller şirketi yönetmesine rağmen kararlar şirketin Cleveland daki ofisinde ortaklaşa alınır. O dönemdeki eyalet kanunlarına göre şirketlerin büyülükleri kısıtlanmakla beraber, Rockefeller ve ortakları bu kanunun boşluklarından yaraticı şekilde yararlanıp şirketlerini hızla büyütürler. 1874 yılında Pratt ve Rogers, bu güçlü rakipe karşı olmanın kendi zararlarına olduğu kanaatine varınca, gizli bir anlaşma ile Rockefeller'in ortağı oldular. Hatta ilerleyen zamanda Rogers, Standard Oil şirketinin "tröst" olmasında anahtar rolü üstlenmiştir. 1882 yılında diğer eyaletlere dağılmış şirketlerini bir tek çatı altında topladılar. Gizli bir antlaşma ile 37 küçük hisse sahibi kendi hisselerini, 9 büyük hisse sahibinin himayesine verdiler.

Bu dokuz kişi: **Rockefeller, kardeş William Rockefeller, Oliver Payne, Charles Pratt, Henry Flagler, John Archbold, William Warren, Jabez Bostwick ve Benjamin Brewster.** Bu sayede 9 "trustee" (yeddi emin) hissedar Standard Oil şirketine bağlı 41 şirketi yönetir hale gelmiştir. Bu himaye organizasyonu öyle başarılı oldu ki diğer büyük kuruluşlarda aynı sistem uygulanmaya başlanılmıştır. Rockefeller şirket satın alarak bir yandan büyürken

Standard_Oil

diğer yandan rakiplerini kendi bünyesine geçirmiş ve eritmiş oluyordu. Oluşturulan bu yeni şirket yapısı ile 20.000 kuyu, 4000 mil boru hattı, 5000 taşıma tankeri ve 100.000 den fazla çalışanı olan dev bir entegre petrol şirketine dönümüş oluyordu. 1885 yılında Standard Oil Cleveland'dan New York'ta ki adresine taşınmıştır. 1882 ile 1906 yılları arasında Standard 548.436.000\$ temettü dağıtmıştır. 1890 yılına gelindiğinde Amirkadaki rafine edilmiş petrol ticaretinin %88'i Standard Oil tarafından kontrol edilmektediydi ve aynı yıl çıkarılan Amerikan anti monopol yasalarından Standard Oil ciddi şekilde etkilenmiştir. 1897 yılında Rockefeller Standard Oil şirketinin yönetimini John Dustin Archbold'a bırakmış ve kendisi en büyük hissedar olmaya devam etmiştir. 1899 yılına gelindiğinde New Yorkdaki adresinde, böldüğü diğer şirketlerde kontrol edecek hisse oranlarına sahip, yasal olarak oluşan bir holding olarak tekrar vukuubulmuştur. 1904 yılına gelindiğinde ise Standard Oil üretimin %91'ni ve satışların %85'ini kontrol etmektediydi. Rafine ettiği pertolün %55'ini ise tüm dünyaya ihrac etmektediydi. 1911 yılında Amerikan Adalet Meclisi şirketin 37 şirkete bölünmesine karar vermiştir. Bazı analistlere göre eğer Standard Oil şirketi bölünmeseydi bugünkü piyasa değeri 1 trilyon \$ dan fazla olacaktı. Standard Oil şirketinin bölünmesinden sonra en büyük iki tanesinden biri Standard Oil Co of New Jersey (SOCNJ) ki daha sonra Exxon olmuştur, ve Standard Oil Co of New York (SOCONY) ki daha sonra Mobil olmuştur. Bir süre sonra her iki şirket de yeniden çok büyümüşlerdir ve Walter Teagle tarafından yönetilen Standard Oil of New Jersey dünyadaki en büyük petrol üreticisi olmuştur.

Bölnmeden sonraki şirketler ve oluşumları hala petrol endüstrisinin dev şirketleri olarak devam etmektedir. Hatta bu şirketlerden bazıları daha sonra "seven sisters" (7 kız kardeşler) olarak

ExxonMobil

anılan şirketlerdir. Standard Oil şirketi 1911 Sherman Anti Tröst kanunu ile aşağıdaki 37 şirkete bölünmüştür.

1. Standard Oil of New Jersey (SOCNJ) Humble Oil ile birleşmiş ve Exxon oluşturmuştur. Carter Oil, Imperial Oil ve Standard Oil of Louisiana bölnmeden sonra Standard Oil of New Jersey parçası olmuşlardır.

2. Standard Oil of New York (SOCONY) Vacuum şirketi ile birleşmiş ve Mobil olmuştur. 1999 yılında Exxon ve Mobil yeniden birleşerek Exxon Mobil olmuştur.

3. Standard Oil of California (Socal) Chevron olmuşdur. Daha sonra 2000 yılında Texaco ile yeniden birleşmiştir.

4. Standard Oil of Indiana (Stanolind) daha sonra Amoco (American Oil Co) olmuş ve 1998 yılında BP ile birleşmiştir.

5. Standard Atlantic ve bağımsız Richfield şirketi Atlantic Richfield şirketi olarak birleşmiş ve ARCO'yu oluşturmuştur. 2000 yılında BP Amerika tarafından satın alınmıştır.

6. Standard Oil of Kentucky (KYSO) günümüzde Chevron olan Standard Oil of California tarafından satın alınmıştır.

7. Standard Oil of Ohio (Sohio) 1987 yılında BP tarafından satın alınmıştır.

8. The Ohio Oil Co, Marathon adı altında benzİN satışı yapmakta devam etmiştir. Cümmüze Marathon olarak bilinen petrol şirketine dönüşmüştür.

9. Standard Oil of Iowa, Chevron tarafından satın alınmıştır.

10. Standard Oil of Minnesota, Amoco tarafından satın alınmıştır.

11. Standard Oil of Illinois Amoco tarafından satın alınmıştır.

12. Standard Oil of Kansas, rafineri şirketi olarak Amoco tarafından satın alınmıştır.

13. Standard Oil of Missouri kapatılmıştır.

14. Standard Oil of Luisina, Standard Oil of New Jersey şirketine kalmıştır.

15. Standard Oil of Brazil yine Standard Oil of New Jersey şirketine kalmıştır.

16. Anglo American Oil Co, 1930 yılında Jersey Standard tarafından satın alınmıştır, günümüzde Esso UK olarak devam etmektedir.

17. Buckeye Pipe line co

18. BorneScrymser Co. (chemicals)

19. Chesebrough Manufacturing (acquired by Unilever)

20. Colonial Oil

21. Crescent Pipeline Co.

22. Cumberland Pipe Line Co.

23. Eureka Pipe Line Co.

24. GalenaSignal Oil Co.

25. Indiana Pipe Line Co.

26. National Transit Co.

27. New York Transit Co.

28. Northern Pipe Line Co.

29. Prairie Oil & Gas

30. Solar Refining

31. Southern Pipe Line Co.

32. South Penn Oil Co. Pennzoil olmuş ve günümüzde Shell tarafından satın alınmıştır.

33. Southwest Pennsylvania Pipe Line Co.

34. Swan and Finch

35. Union Tank Lines

36. Washington Oil Co.

37. WatersPierce

Günümüzde ExxonMobil, Chevron ve BP hala Standard isimini, markasını kullanabileme hakkına sahiptirler. ExxonMobil tüm uluslararasıda, Standard Oil den hakkı olarak devir olduğu Esso ismini kullanmaktadır.

Amerikada Standard Oil rüzgarı eserken petrolün ana vatanı Orta Doğu nasıl petrol şirketleri kurulmakta ve Osmanlı'nın Orta Doğudaki toprakları petrol içinde hem siyasi hem ticari çatışır olan milletler tarafından nasıl paylaşılmaktaydı? 7 kız kardeş ismi nasıl ve kimlere neden verilmiş? Entegre Petrol şirketleri Amerikada Anti Tröst Yasası sonrası nasıl tekrar oluştu? Tüm bu sorulara önmüzedeki aylarda devam eden yazılarda degeinilecektir.

